

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.05.2006, sp. zn. 25 Cdo 670/2005, ECLI:CZ:NS:2006:25.CDO.670.2005.1

Číslo: 49/2007

Právní věta: Jestliže ten, kdo způsobil škodu při plnění pracovních či služebních úkolů nebo v souvislosti s tím, porušil právní povinnost zaviněně, přičítá se zavinění té právnické či fyzické osobě, která namísto přímého škůdce odpovídá za škodu a která je tak povinna i k náhradě nákladů zdravotní pojišťovny ve smyslu zvláštního ustanovení § 20a zákona č. 550/1991 Sb. (nyní ustanovení § 55 zákona č. 48/1997 Sb.)

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.05.2006

Spisová značka: 25 Cdo 670/2005

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada nákladů zdravotní pojišťovně

Předpisy: § 20a odst. 2 předpisu č. 550/1991Sb.
§ 420 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 55 odst. 2 předpisu č. 48/1997Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d ve Zlíně rozsudkem ze dne 21. 10. 2002 uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 585 820 Kč s 16% úrokem z prodlení od 6. 10. 1994 do zaplacení a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Předchozí rozsudek okresního soudu ze dne 23. 9. 1999, jímž byla žaloba zamítnuta, byl zrušen usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 8. 2. 2002 a věc byla vrácena k dalšímu řízení se závazným právním názorem, že v tomto sporu o nároku zdravotní pojišťovny podle § 20a zákona č. 550/1991 Sb. je dána pasivní legitimace státu. Za stát podle odvolacího soudu v řízení jedná ministerstvo vnitra. Činnost policisty P. N., při níž byl poraněn policista J. B., který na následky zranění zemřel, měla totiž přímou souvislost s plněním jeho služebních povinností a nejednalo se o exces, přestože si počínal v hrubém rozporu se služebními předpisy. Rozhodnutí soudu vychází ze zjištění, že P. N. se dne 16. 3. 1994 v šatně v budově Policie ČR ve Z. připravoval do služby a při zasouvání nabitě a nezajištěné služební pistole do pouzdra na opasku mu pistole upadla na zem, došlo k výstřelu a ke zranění přítomného policisty J. B., který na následky zranění a v důsledku sepse dne 12. 5. 1994 zemřel. P. N. byl v trestním řízení pravomocně uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 a 2 trestního zákona, neboť jinému způsobil smrt, přičemž tento čin spáchal proto, že porušil důležitou povinnost uloženou mu podle zákona, neboť měl povinnost mít pistoli zajištěnou, což konstrukce zbraně umožňovala, pojistka pistole byla funkční a u

pistole nebyla zjištěna žádná individuální závada. Okresní soud, vázán právním názorem odvolacího soudu, dovedl, že zasouvání služební pistole do pouzdra v šatně budovy policie v rámci přípravy policisty do služby je činnost, mající přímou souvislost s plněním služebních povinností, a nešlo o exces, přestože si P. N. při této činnosti počínal v hrubém rozporu s předpisy, neboť neměl pistoli zajištěnou. Soud uzavřel, že nárok na náhradu nákladů vynaložených na péči hrazenou zdravotním pojištěním, který má zdravotní pojišťovna podle ustanovení § 20a zákona č. 550/1991 Sb. proti třetím osobám, je ve smyslu § 420 odst. 2 obč. zák. dán proti žalovanému státu vzhledem k tomu, že P. N. se dopustil zaviněného protiprávního jednání v době, kdy byl ve služebním poměru u Policie ČR a nejednalo se při jeho činnosti o exces. Výši nároku pak určil podle stanovených sazeb a paušálů za ošetření.

K odvolání žalované K r a j s k ý s o u d v Brně rozsudkem ze dne 10. 1. 2005 rozsudek okresního soudu změnil jen tak, že zamítl žalobu na zaplacení 16% úroku z prodlení ročně z částky 585 850 Kč za dobu od 6. 10. 1994 do 28. 4. 1997, jinak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se s jeho právním posouzením, které koresponduje s právním názorem vysloveným odvolacím soudem ve zrušujícím usnesení. Předpoklady vzniku nároku zdravotní pojišťovny se posuzují podle zvláštního právního předpisu, jímž je zákon č. 550/1991 Sb., avšak při řešení otázky, koho je možno považovat za třetí osobu, vůči které má zdravotní pojišťovna nárok na náhradu škody podle § 20a zákona č. 550/1991 Sb., je třeba použít občanský zákoník, zejména jeho § 420 odst. 2. Ve smyslu tohoto ustanovení lze za „třetí“ osobu odpovědnou za škodu považovat tu fyzickou či právnickou osobu, při jejíž činnosti byla způsobena škoda těmi, kteří byli k této činnosti použiti. P. N. při přípravě do služby sice hrubým způsobem porušil služební předpisy a dopustil se trestného činu, avšak toto jeho jednání nelze považovat za exces z činnosti mající přímou souvislost s plněním jeho služebních povinností. Vzhledem k tomu, že žalobkyně zaslala výzvu k plnění ze dne 13. 9. 1994 Policii České republiky, která není právnickou osobou ani nemá způsobilost být účastníkem soudního řízení, není tato výzva řádně uplatněným nárokem. Výzvou k náhradě škody je proto až platební rozkaz Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 22. 4. 1997, který byl žalované doručen společně s žalobou dne 25. 4. 1997, a od následujícího dne se žalovaná dostala do prodlení. Odvolací soud proto rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že ohledně úroku z prodlení za období od 6. 10. 1994 do 25. 4. 1997 žalobu zamítl, jinak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Proti tomuto rozsudku podala žalovaná dovolání. Namítá, že soud po právní stránce nesprávně posoudil jednání P. N., k němuž sice došlo v souvislosti s přípravou na výkon služby příslušníka policie, avšak právě exces vylučuje souvislost jeho protiprávního činu s plněním služebních povinností. Poukazuje na to, že v daném případě se nejedná o vztah odpovědnosti za škodu, nýbrž o odvozený právní vztah vyplývající z práva na regres zdravotní pojišťovny vůči tomu, kdo se dopustil zaviněného protiprávního jednání. Protiprávním jednáním policisty vznikla škoda především poškozenému J. B., popř. zdravotnickému zařízení, kde byl léčen. Teprve dodatečně vznikla škoda zdravotní pojišťovně poté, co zaplatila náklady léčby nemocnici, s níž je v právním vztahu na základě systému zdravotního pojištění. Dovojuje, že žalobkyně měla správně uplatňovat svůj nárok na regresní náhradu proti P. N., který se dopustil trestného činu. Stát nemůže podle názoru dovolatelky odpovídat pojišťovně na základě speciální právní úpravy v zákoně č. 550/1991 Sb., protože se nemohl dopustit zaviněného protiprávního jednání, a to z toho důvodu, že jeho odpovědnost je vždy odpovědností objektivní bez ohledu na zavinění. Namítá, že odvolací soud nesprávně zhodnotil otázku, zda protiprávní jednání policisty P. N. bylo excesem, neboť právě spáchání trestného činu se s plněním služebních povinností neslučuje a je s nimi v přímém rozporu. Nesouhlasí s rozhodnutím odvolacího soudu ohledně úroku z prodlení vzhledem k okamžiku, od kterého se žalovaná dostala do prodlení, neboť úrok z prodlení mohl být přiznán až od 8. 2. 2002, kdy odvolací soud zrušil původní zamítavý rozsudek soudu prvního stupně a vyslovil závazný právní názor – dle žalované nesprávný – z něhož teprve bylo možno odvodit žalobcův úspěch ve sporu a vznik pohledávky. Navrhla, aby

dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobkyně ve vyjádření k dovolání uvedla, že z ustanovení § 420 odst. 2 obč. zák. a zákona č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků PČR, vyplývá, že policisté neodpovídají přímo poškozeným subjektům za škody způsobené při činnosti, jež je v přímé souvislosti s plněním služebních povinností, a tím jsou i úkony potřebné k výkonu služby, během služby obvyklé nebo úkony nutné před počátkem nebo po skončení služby. Jestliže pracovník způsobil škodu v rámci plnění úkolů organizace zaviněně, nemůže se organizace zprostit odpovědnosti. Protiprávní jednání P. N. z hlediska věcného, účelového a místního vztahu nelze posoudit jako exces a zdravotní pojišťovna má podle § 20a odst. 1 zákona č. 550/1991 Sb. (nyní § 55 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb.) právo na náhradu škody vůči žalované. S poukazem na § 563 obč. zák. žalobkyně vyvrací námitky žalované ohledně počátku prodlení a pokud jde o úrok z prodlení, trvá na tom, že výzva k plnění do 14 dnů byla žalované doručena dne 21. 9. 1994, lhůta k plnění proto uplynula dne 5. 10. 1994 a od následujícího dne se žalovaná dostala do prodlení. Navrhla, aby dovolání žalované bylo zamítnuto.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) na základě dovolání, jež do výroku ohledně úroků z prodlení za období od 6. 10. 1994 do 28. 4. 1997 je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a ve zbývajícím rozsahu je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., přezkoumal napadené rozhodnutí podle ustanovení § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné. Proto je zamítl.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 20a odst. 1, věty první, zákona č. 550/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů příslušná zdravotní pojišťovna má právo na náhradu škody vůči třetím osobám, jestliže vynaložila náklady na péči plně nebo částečně hrazenou zdravotním pojištěním v důsledku jejich zaviněného protiprávního jednání vůči osobám účastným zdravotního pojištění.

Dovolateli je třeba přisvědčit v tom, že nárok zdravotní pojišťovny na náhradu nákladů zaplacených zdravotnickému zařízení za léčení jejího pojištěnce, upravený v uvedeném ustanovení, není nárokem na náhradu škody podle občanského zákoníku (srov. též rozhodnutí Nejvyššího soudu publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 30/2002). Protiprávním činem policisty P. N. žádná škoda žalující pojišťovně nevznikla, nýbrž majetková újma jí vznikla tím, že svému smluvnímu zdravotnickému zařízení zaplatila náklady péče poskytnuté jejímu pojištěnci, který byl následkem uvedeného činu smrtelně zraněn. Povinnost zdravotní pojišťovny zaplatit náklady za léčení jejich pojištěnců vyplývá přímo ze zákona o všeobecném zdravotním pojištění, a plnění, jež pojišťovna zdravotnickému zařízení poskytla, je plněním její zákonné povinnosti bez ohledu na to, z jakého důvodu byla léčebná péče jejímu pojištěnci poskytnuta a zda šlo o léčení úrazu následkem zaviněného protiprávního jednání třetí osoby či nikoliv. Ustanovením § 20a zákona č. 550/1991 Sb. (nyní § 55 zák. č. 48/1997 Sb.) je pak založen samostatný nárok zdravotní pojišťovny na náhradu jí vynaložených nákladů zdravotní péče, jsou-li zákonné předpoklady splněny. Předpoklady vzniku tohoto nároku zdravotní pojišťovny se sice posuzují podle zákona č. 550/1991 Sb., který je ve vztahu k občanskému zákoníku předpisem speciálním, avšak při řešení otázek, které tento zvláštní předpis neupravuje, je třeba postupovat podle občanského zákoníku (obdobně srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 11. 2002, sp. zn. [25 Cdo 279/2001](#), publikovaný pod č. 60 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2003, popř. rozsudek z 19. 4. 2001, sp. zn. [33 Cdo 1826/99](#), publikovaný v Souboru rozhodnutí NS, sv. 5, C 435).

Proto i když nejde o nárok na náhradu škody podle občanského zákoníku, zcela správně soudy obou stupňů řešily otázku pasivní legitimace v tomto sporu za použití příslušných ustanovení občanského zákoníku, a za správný je třeba považovat jejich názor, že „třetí osobou“, vůči níž má pojišťovna

právo na náhradu nákladů vynaložených na léčebnou péči o jejího pojištěnce, může být i právnická či fyzická osoba, jestliže škodu způsobil její zaměstnanec či ten, kdo byl při její činnosti použit, a to za předpokladu, že škoda jím byla způsobena při činnosti, která spadá do rámce působnosti této osoby (§ 420 odst. 2 obč. zák.).

V tomto směru je v dovolání namítáno, že pokud jednání policisty P. N., jež způsobilo poranění pojištěnce žalované, bylo trestným činem, šlo o vybočení z plnění služebních povinností, a za následky tohoto tzv. excesu odpovídá přímo škůdce.

Kriteriem pro rozlišení, zda určitá činnost zaměstnance spadá do rámce činnosti jeho zaměstnavatele (právnické, popř. fyzické osoby), není samotná okolnost, zda jeho jednání naplnilo skutkovou podstatu trestného činu. Neplatí totiž automaticky, že každá činnost, která je zároveň trestným činem, musí být excesem (srov. R 55/1971). Do rámce činnosti právnické (fyzické) osoby spadá výkon zaměstnání, plnění úkolů vyplývajících z pracovního poměru, úkony s tím přímo související ale i další činnost, která nepostrádá místní (prostorový), časový a věcný (vnitřní, účelový) vztah k činnosti právnické (fyzické) osoby. Totéž platí o plnění služebních povinností osobou ve služebním poměru. Byla-li škoda způsobena při činnosti, kterou škůdce, byť v pracovním či služebním poměru sledoval výlučně uspokojování svých zájmů či potřeb, jedná se tzv. exces, a v takovém případě odpovídá za škodu přímo sám.

Právní názor odvolacího soudu, který posoudil zjištěný skutkový stav z hledisek shora uvedených, je zcela správný. Ke zranění policisty J. B. došlo v šatně objektu policie, kdy policista P. N. se připravoval k výkonu služby a zasouval služební pistoli do služebního opasku. Místní a časový vztah jeho jednání k plnění jeho služebních úkolů je jednoznačně dán a rovněž je zde věcný (vnitřní účelový) vztah jeho jednání, při němž způsobil jinému škodu na zdraví, k plnění jeho povinností vyplývajících z jeho služebního poměru. Jiný účel jeho jednání ze skutkových zjištění nevyplývá a na jejich základě nelze dovodit, že by přípravou do služby sledoval nějaké své osobní nebo jiné zájmy. Jeho jednání, i když naplnilo znaky trestného činu, neboť porušil právní předpisy, když manipuloval s nabitou a nezajištěnou služební pistolí, však nepostrádalo místní, časový ani věcný vztah k činnosti Policie ČR, jejímž byl tehdy příslušníkem.

Pokud je namítáno, že žalovaný stát se nemohl dopustit zaviněného protiprávního jednání, a to z toho důvodu, že jeho odpovědnost je vždy odpovědností objektivní bez ohledu na zavinění, je třeba uvést, že v daném případě nejde o objektivní odpovědnost státu podle zvláštních zákonů, jako je např. zákon č. 82/1998 Sb., nýbrž stát (za nějž jedná Ministerstvo vnitra) zde odpovídá namísto policisty – přímého škůdce, jenž zaviněně způsobil škodu při plnění služebních povinností nebo v přímé souvislosti s ním. Policii České republiky ani její organizační složky nelze totiž považovat za právnické osoby, neboť jde o ozbrojený bezpečnostní sbor České republiky (srov. § 1 odst. 1 zákona č. 283/1991 Sb.), takže nositelem způsobilosti mít práva a povinnosti ve věcech týkajících se policie je Česká republika, za niž v řízení vystupuje Ministerstvo vnitra (srov. R 11/1997).

Jestliže ten, kdo způsobil škodu při plnění pracovních či služebních úkolů nebo v souvislosti s tím, porušil právní povinnost zaviněně, je zavinění dáno na straně té právnické či fyzické osoby, která namísto přímého škůdce odpovídá za škodu takto způsobenou a která je tak povinna i k náhradě nákladů zdravotní pojišťovny ve smyslu zvláštního ustanovení § 20a zákona č. 550/1991 Sb. (nyní ustanovení § 55 zákona č. 48/1997 Sb.)

Nedůvodná je rovněž námitka dovolatelky, že úrok z prodlení mohl být přiznán až od 8. 2. 2002, kdy odvolací soud zrušil původní zamítavý rozsudek soudu prvního stupně a vyslovil závazný právní názor. Počátek prodlení s plněním dluhu se totiž neváže k okamžiku vzniku pohledávky ani se neřídí tím, zda a kdy soud vyslovil právní názor na důvodnost uplatněného nároku, nýbrž není-li splatnost dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí, platí podle § 563 obč. zák., že

splatnost nastává prvního dne poté, co ten, kdo je povinen plnit, byl o plnění oprávněnou osobou (věřitelem) požádán. Výzvou k náhradě škody je i doručená žaloba.

Z hlediska uplatněných dovolacích důvodů je rozhodnutí odvolacího soudu správné, dovolací soud proto dovolání žalované podle ustanovení § 234b odst. 2, věty první před středníkem, o. s. ř. zamítl.